

Ach, moedertje

HUGO BORST

ACH,
MOEDERTJE

LEBOWSKI PUBLISHERS, AMSTERDAM 2017

© Hugo Borst, 2017
© Lebowski Publishers, Amsterdam 2017
© Omslagfoto: Margi Geerlinks
© Fotografie binnenwerk: Margi Geerlinks
Omslagontwerp: Dog and Pony, Amsterdam
Typografie: Crius Group, Hulshout
Foto auteur: © Lenny Oosterwijk

ISBN 978 90 488 3838 7
ISBN 978 90 488 3839 4 (e-book)
NUR 400

www.hugoborst.nl
www.lebowskipublishers.nl
www.overamstel.com

OVERAMSTEL
uitgevers

Lebowski is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ZUIDPOOL

Voordat ik de huiskamer van de woongroep binnenloop, kijk ik vanuit de gang eventjes door het raam. Ma zit in haar eentje aan de grote tafel. Ze staart voor zich uit. Twee medebewoonsters, Floor en Anneke, zitten een meter of zes verderop te dommen, de anderen zijn waarschijnlijk op hun slaapkamer. Het is halfdrie.

Ma klapt in haar handen als ze me ziet. Alsof ik net terugkom van een reis naar de Zuidpool. Ik knuffel haar alsof ik net terugkom van een reis naar de Zuidpool. Ze mompelt dat ze niet weet wat er hier van haar wordt verwacht.

‘Niks, ma. Wil je even naar buiten? Lekker een loopje?’

Haar ogen lichten op.

‘Het is prachtig weer.’ Ik twijfel even. Zal ik zeggen: net als op je trouwdag, vandaag precies vierenzestig jaar geleden? Ik doe het niet. Ik haal haar rollator, haar rode jas en haar pet.

‘Die is niet van mij.’

‘Het is jouw pet, ma. Echt.’

‘Nee-hee.’

Ik grinnik. Lekker ouderwets koppig.

‘Hier ma, kijk dan, je naam staat erin: Joke Borst.’

We lopen naar de lift. Nou ja, lopen. Schuifelen, sloffen. Van de vijfde naar de begane grond zie ik pas goed dat de rode jas

ma veel te groot is geworden. Haar kleding zou met haar mee moeten krimpen.

Terwijl ma de rollator voortduwt zegt ze dat haar armen pijn doen.

‘Dat komt doordat je gisteren al met Laurens hebt gewandeld. Je hebt spierpijn.’ Mijn broer wandelt wel vaker met ma. Als ik op bezoek ben blijven we meestal boven.

Ik wijs naar de volièrre in de tuin van het Verpleeghuis, maar ma besteedt er geen aandacht aan.

‘Waar moeten we heen?’

‘We lopen een rondje,’ zeg ik, ‘een klein rondje.’ Ik sla een arm om haar heen, maar let erop die niet op haar broze schouders te laten rusten. Al lopend zeggen we mensen gedag die ook de tuin hebben opgezocht.

Ma staat stil. ‘Daar ga ik niet langs,’ zegt ze. Ze wijst naar een stel koeien.

‘Die zijn niet echt, ma. Die zijn van kunststof.’

Nu durft ze wel. We stoppen even. Ma voelt in haar jaszakken en haalt er twee oorbellen uit. Klippers. Ze probeert ze in te doen. Het duurt een eeuwigheid, maar we hebben geen haast.

‘Veel beter zo, ma.’ Ze heeft altijd oorbellen gedragen.

Ma zegt iets wat ik niet versta. Ze praat de laatste tijd zo zacht. Nu versta ik haar wel: ‘Ik voel hier iets.’ Ze wijst naar haar borst.

Ik schrik. Ineens schiet me te binnen wat de verpleeghuisarts recent heeft gezegd: ‘Als jullie gaan wandelen moet je haar met de rolstoel van de vijfde naar de tuin brengen en dan pas wandelen, anders zijn de inspanningen te groot.’ Dom van me.

‘Voel je je niet lekker?’ Ik denk: als ma er nu in blijft, is het mijn schuld.

Dan laat ma een boertje. Ma sprak vroeger altijd van oprispingen trouwens.

‘Die kan er maar beter uit zijn, ma. Hoe voel je je nu?’

Ze knikt afwezig.

We zijn halverwege de tuin. Ze kijkt me aan. ‘Ik heb niks bij me.’ Ze maakt met haar hand onrustige gebaren, beeldt iets uit.

Hakkelend: ‘Als je iets wilt hebben.’

‘Je bedoelt een portemonnee? Geld?’

‘Ja,’ zegt ma.

‘O, ik heb geld bij me. Maar we gaan boven wat drinken. Waar je woont. Daar is alles gratis, ma.’

In de lift hoor ik nog een oprisping.

‘Hoe voel je je?’

Ze knikt weer. Dan fluistert ze, een beetje samenzweerderig: ‘Ik wil graag slapen.’

Ik fluister: ‘Nou, dat doen we dan toch, moedertje.’

COMMUNE

Ma woont nu een jaar in het Verpleeghuis. In haar woongroep van negen stierven het afgelopen jaar twee bewoners. Binnen een week na hun dood waren de kamers ontruimd en bezet door nieuwkomers.

Cru gezegd is een verpleeghuis een sterfhuis. De gemiddelde tijd die iemand met alzheimer op een zogenaamde afdeling psychogeriatric (PG) verblijft is nog geen anderhalf jaar. Patiënten nemen in steeds slechtere staat hun intrek in een verpleeghuis – zo willen we dat in Nederland, dat de mensen zo lang mogelijk thuis blijven wonen.

Ma woont aan het verre einde van de rechtervleugel van de woongroep. Naast haar huist mevrouw Dullaart die ik, op haar verzoek, heel veel kussen op haar wang geef. Mevrouw Dullaart – ik zeg ook weleens liefkozend Paulientje – zit in een rolstoel. Als je haar achterlangs passeert moet je niet per ongeluk tegen haar stoel stoten, want dan reageert ze als door een adder gebeten. Soms moet ze er zelfs om huilen. Ik vermoed dat ze denkt dat ze geplaagd wordt.

Met de andere bewoners communiceert mevrouw Dullaart niet veel meer. Toch is ze echt aanwezig. Ze reikt naar je hand, vraagt je of je even bij haar komt zitten of ze wil weten hoe je heet. Soms noemt ze mij mevrouw, ik denk dat haar zicht

slecht is. Haar ogen bewegen schichtig zoekend van links naar rechts, als ruitenwissers bij een gemiddeld regenbuitje.

Links van mevrouw Dullaart woont frêle Nelly. Zij is hier pas. Nelly is een graatmagere Rotterdamse vrouw van drieënnegentig met wie je nog redelijk kunt kletsen, al is ze een beetje hardhorend. Haar gezondheid lijkt broos, ze is vaak benauwd. Ze heeft prachtig dik haar waarvoor ze dolgraag complimentjes in ontvangst neemt. Haar hoofd beweegt altijd een beetje, als zo'n schommelend hondje op een hoedenplank.

Naast de kamer van Nelly bevindt zich de kamer van Floor. Floor is de sterkste van allemaal. Hoewel ze al negenentachtig is, vermoed ik dat zij de gemiddelde verblijfsduur in de woongroep flink zal opkrikken. Haar vergeetachtigheid valt in het niet bij die van de andere medebewoners. Met Floor kun je goed praten over het Oude Noorden van net voor, tijdens en na de Tweede Wereldoorlog.

In de woonkamer zit ze meestal bij het grote raam, met haar nieuwe buurvrouw Nelly direct naast haar. Hun stoelen staan zo opgesteld dat de dames zien wat er aan de eettafel gebeurt, één hoofdbeweging opzij en Rotterdam-Ommoord kan van vijfhoog worden aanschouwd. Ze zijn vriendinnen geworden. Nelly kan weleens nukkig zijn. Dan praten ze een tijdje niet. Tot een van de twee het ongemak is vergeten of over haar trots heen is gestapt.

Dan de linkervleugel. Op het verre eind wonen An en Anneke tegenover elkaar. Ze moeten allebei tegen de negentig zijn. An is me d'r eentje. Een echte Rotterdamse, met, volgens de overlevering, het hart op de tong. Jammer genoeg is er van haar woordenschat niet veel over, en zo missen we ook haar Rotterdamse tongval. Ze wordt trouw bezocht door haar dochter Dita en schoonzoon. En een paar keer per week komt haar vriend,

een zwaarlijvige, hardhorende tachtiger die bij het afscheid luidkeels zegt dat hij van haar houdt. Henk heet hij. Henk is attent en neemt vaak chocola voor zijn geliefde mee. Hij voert An alsof ze een jong vogeltje is.

De overbuurvrouw van An is Anneke. Anneke is een schat van een dametje die door haar hoogbejaarde echtgenoot vijf keer in de week wordt bezocht. Ze is heel lief, dat was ze vroeger ook zeggen haar kinderen. En fragiel. Een paar weken geleden is Anneke gevallen. Ze brak daarbij haar heup. Maar Anneke is een dappere dodo. Ze heeft twee dagen in het ziekenhuis gelegen en kwam terug. Haar taal houdt jammer genoeg niet over. Haar echtgenoot smooit haar met aandacht en kussen. Heel ontroerend om te zien.

Naast Anneke woont Ad, een van de drie mannen van de woongroep. Twee hersenbloedingen kort na zijn pensioen veranderden zijn leven, en dat van zijn vrouw. Na een paar jaar was Ad zijn huis en zijn echtgenote ontgroeid. Ad woont pas in het Verpleeghuis. Met zijn negenenzestig jaar is hij een jongensachtige verschijning. Ad die vroeger een mooie baan bij Shell in het Verre Oosten had, heeft heel veel aandacht nodig. Een zoon vertelde me dat Ad helemaal gek is van The Rolling Stones.

De kamer naast die van Ad wordt bewoond door meneer Schimmel, de nestor van de woongroep. Dit moet een intelligente, zo niet intellectuele man zijn geweest, denk je als je hem ziet. Meneer Schimmel, vierennegentig jaar, heeft een vriendelijk bebaard gezicht. Muziek is voor hem erg belangrijk en een slecht humeur lijkt hem vreemd. Is hij ook *in every inch* een gentleman?

Nou, er is wel wat op hem aan te merken. Meneer Schimmel is in de buurt van vrouwen soms handtastelijk. Dement of niet,

zoiets wordt door de verzorgsters natuurlijk niet op prijs gesteld. Als ze hem corrigeren, kordaat of met een lach, kijkt hij verbaasd op. Is dit toneelspel of is hij een slachtoffer van zijn eigen ontremming? Dat laatste, menen zijn nobele verzorgsters. Ondanks deze ondeugd is hij een zeer geliefd lid van de woongroep.

Naast meneer Schimmel woont, tot slot, George. Hij doet mysterieus over zijn leeftijd, je moet er niet naar vragen. Hij is een knappe man, met de huid van een midzestiger. Zijn vrouw Ritva is er bijna elke dag om George die lijdt aan alzheimer in combinatie met parkinson te helpen.

George woont al drie jaar in het Verpleeghuis. Alleen als hij gaat slapen zet hij zijn zonnebril af. Hij is blind, niet helemaal, maar zijn zicht is erg slecht. Een keer, toen ik op zijn kamer was, zag ik zijn ogen. Lichtblauw. Ze staan prachtig bij zijn korte, dikke grijze haar.

Ik begrijp dat hij zeeman is geweest. Kok, antiquair, maar hij zat ook in het fruit. Gesprekken met George slingeren alle kanten op. Van God en de Bijbel tot alternatieve geneeswijzen en voetbal. Eenmaal in een gesprek verward is hij behoorlijk vasthoudend.

George heeft niet de behoefte om zijn kamer te verruilen voor de gemeenschappelijke woonkamer. Zijn vrouw Ritva verricht bergen werk in het Verpleeghuis, niet alleen als mantelzorgster, ook als vrijwilliger. Ze is hier vijf dagen per week en is ontzettend lief voor mijn moeder. Het is een fijne gedachte dat als wij er niet zijn ma deze warmte krijgt aangeboden wanneer de verzorgsters het druk hebben.

In deze veelkleurige commune woont ma. Ze heeft het best getroffen met haar medebewoners.

DOORNROOSJE

Op vrijdagmorgen stuurt mijn broer Laurens het volgende berichtje vanuit het Verpleeghuis: *Ik zit nu naast ma's bed. Wel haar ogen dicht, maar ze slaapt niet. Ze murmelt af en toe wat ('Neem maar een boterhammetje' of zoiets). Het lukt haar niet haar ogen even open te doen om naar mij te kijken. Zo moe! Volgens de verzorgsters is ze in de contramine en huilerig. Ze is anders dan normaal. Ik blijf nog even naast haar zitten.*

Hij appt een foto. Het is een beeld van ma met geloken ogen op bed.

We sturen soortgelijke foto's regelmatig via de zorg-app. Met bijschriften als: *Doornroosje doet waar ze goed in is* of gewoon *Moe is moe*. Maar deze foto van ma is anders, al kan ik niet precies zeggen waarom. Misschien omdat ze in haar kussen is weggekropen en bijna geheel onder de dekens verdwijnt? Ze lijkt nog verder weg dan gewoonlijk. Is ze bezig aan een ontspanningspoging?

Als ik die middag aan het werk ben, moet ik steeds aan ma denken. De toon van het appje van mijn broer en de foto laten me niet los.

Rond halfvijf stap ik in mijn auto. Ik was niet van plan om vandaag bij ma langs te gaan, maar ik heb een onheilspellend voorgevoel. Ik ben bang dat ik er niet bij ben als ma sterft. Dat

heeft te maken met mijn vaders sterfbed. Minuten voordat hij stierf was ik nog druk in gesprek met een verpleegkundige. We spraken over buitenlandse vakanties. Vanuit mijn ooghoek zag ik hoe mijn vaders ademen vertraagde. Er zaten soms wel twintig seconden tussen zijn uit- en inademing. Daar ging zijn borstkas weer omhoog. En ik maar luisteren naar de verpleegkundige. Het was een absurde situatie. Ik ben een assertief mens, maar toen pa elk moment zijn laatste adem uit kon blazen, luisterde ik beleefd naar geklets aan het voeteneind van pa's sterfbed.

Ik onderbrak de verpleegkundige nog op tijd, en een paar minuten later was het zover: pa's borstkas verrees niet meer. Elf uur heb ik met mijn naasten aan zijn sterfbed gezeten en de laatste ademtochten was ik heel dichtbij, maar nog altijd voel ik me schuldig over de cruciale minuten die ik heb gemist.

Tot mijn stomme verbazing ligt ma niet meer in bed. Ze zit met de rug naar me toe in een comfortabele stoel in de gemeenschappelijke woonkamer. Ze zou mijn stem al hebben moeten horen (ik praat hard met verzorgster Martha) maar ze reageert niet. Als ik haar een kus op de wang druk, voel ik hoe warm ze is. Ik leg mijn hand op haar voorhoofd. Ze heeft koorts. Ik zie waterige ogen.

'Ik breng ma naar bed,' zeg ik.

Martha zet het eten eventjes uit. 'Oei. Ik zie het, ze bibbert. Ik ga meteen haar temperatuur opnemen.' Ze vraagt assistentie van een collega uit een andere woongroep.

'Gebeurt dat op de ouderwetse manier?' vraag ik.

'Ja, dat is niet prettig maar het moet even.'

Ik wacht op de gang.

'38,5. Dus dat valt op zich mee.'

Ik knik. Martha zegt: ‘Ze zal zo opnieuw boos op me worden, want ze krijgt nog een zetpil tegen de koorts.’

Arme ma. Ik kijk naar mijn moedertje die inmiddels diep slaapt. Zo laat ik haar achter, met bezwaard gemoed. Had ik niet bij haar moeten blijven?

’s Avonds laat bel ik nog even met de woongroep. De koorts is gezakt, en ma heeft een paar uur na mijn vertrek zelfs nog een beetje soep gegeten.

VERZORGSTER

‘Als je over de woongroep van je moeder schrijft heb je het altijd over “verzorgster”, zegt een vrouw die een periodiek over de zorg uitgeeft.

Ik kijk haar verwachtingsvol aan.

‘Het is “verzorgende”, zegt ze.

‘O.’

‘Zoals verpleegkundigen het niet prettig vinden als je “verpleegster” zegt.’

‘Goed dat je het zegt,’ zeg ik, ‘ik ga de dames vragen wat hun voorkeur heeft.’

SCHAAMTE

Ma is weer de oude – voor zover je van ‘de oude’ kunt spreken bij iemand die in een verpleeghuis woont. Gister was ma van de koorts verlost en vandaag treffen we haar aan bij de twee kwiekste dames van de woongroep, Floor en Nelly. Van een afstandje kijken mijn vrouw Karina en ik toe. Er gebeurt weinig. De drie dames zitten zwijgend in hun fauteuils en kijken naar buiten.

Het is herfst maar de bomen hebben hun bladeren nog. Wanneer ma de andere twee iets probeert te vertellen, fluistert de krasse Floor tegen Nelly dat ze ma niet kan verstaan. We gaan erbij zitten. ‘Wij verstaan haar soms ook niet hoor, Floor,’ fluister ik.

Floor knikt. Mijn moeder ziet er beter uit dan gisteren. Ze lacht naar Karina. Van mijn voorgevoel dat ma gauw doodgaat is niks meer over. Ik schaam me een beetje.

In de auto naar huis vraag ik me af waar dat nare voorgevoel vandaan is gekomen. ‘Dat is niet zo gek,’ zegt Karina, ‘je bent toch steeds bang dat ze doodgaat.’

Ze heeft gelijk. Mijn broer, mijn schoonzus, Karina en ik, we zeggen het wel gewoon tegen elkaar: dat we hopen dat ma’s hart op een nacht stopt met kloppen. Niet dat we er reikhal-

zend naar uitkijken, maar is het niet beter dat ze sterft?

En toch, en toch, ondanks alles vrees ik dat moment. Vroeger, als kind, was ik ook al bang dat ma zou doodgaan.

KLAAR

‘Maakt mij dat nou uit,’ zegt Marieke, een vijftiger met de power van een energiedrankje.

Ik vroeg of ze het erg vindt dat ik haar verzorgster noem in plaats van verzorgende.

‘Alsjeblieft zeg. En ik ben trouwens geen verzorgende maar een verpleegkundige. Maar wat maakt het uit, joh.’

Ik kijk naar Marja. Die schat van een meid – nou ja, meid, ze is midden veertig – noem ik ook verzorgster, maar goed beschouwd is zij facilitair medewerkster. Ze doet naast haar schoonmaakwerk veel met en voor de bewoners. Ze brengt ma naar de wc als het zo uitkomt of legt haar op bed en dekt haar toe. Ma is op haar gesteld.

‘Eigenlijk zijn we woonbegeleiders,’ zegt Wendy die op haar vrije dag even haar gezicht laat zien. ‘Woonbegeleider, maar verzorgende dekt de lading beter.’

‘Dus geen verzorgster?’

‘Nee, dat is niet goed.’

MENEER SCHIMMEL (1)

Vandaag ben ik voor de verandering eens vroeg. De voltallige woongroep zit te ontbijten. Behalve ma dan.

‘Ze is moe zegt ze,’ meldt Martha.

Ik voeg me bij het gezelschap. ‘Was het lekker, meneer Schimmel?’ Hij hoort me niet.

De krasse knar heeft vorige week aan mijn vrouw gezeten. Ik gun iedereen een leuke oude dag en Karina zelf kon er achteraf smakelijk om lachen. Ze deed voor hoe ze meneer Schimmels hand kalm doch resoluut wegvoerde van een zone die er ook voor sommige demente bejaarden kennelijk toe doet.

In meneer Schimmels baard kleeft aardbeienjam. Ik verlaag mijn stem. ‘Was het lekker, meneer Schimmel, de aardbeienjam!?’ Hij kijkt me hartelijk aan en knikt. Hij eet altijd beschuitjes met jam. Soms knoeit hij, maar hij eet nog helemaal zelf.

Eens in de twee weken wordt meneer Schimmels baard bijgewerkt door de kapster of een verzorgende, en zijn zoon heeft het ook weleens gedaan. Die baard is weer toe aan een tondeuse, zie ik. Ik vraag me af of meneer Schimmel zijn zoon vroeger heeft voorgedaan hoe hij zich moet scheren. In een verpleeghuis worden verhoudingen omgedraaid en komen levenscirkels rond.

Een echt gesprek met meneer Schimmel lukt niet meer. Ik vind dat jammer, want ik ben nieuwsgierig naar zijn leven. Vorige week heb ik vernomen dat meneer Schimmel uitvinder is geweest. Wat zou hij hebben uitgevonden?

WEDSTRIJDJE

Ik breng ma weer naar bed. In het gangetje tussen de woonkamer en haar slaapkamer zeg ik: ‘Kom op, ma, wedstrijdje naar die deur daar.’

En verdomd, ze begint achter haar rollator een soort van sprintje. Voor de grap. Ze trekt er zelfs een fanatiek gezicht bij. Nu vraag ik je. Ma's staat van zijn – breekbaar, onrustig, vrolijk, broos, kalm, apathisch, moe, oplevend – blijft onvoorspelbaar. En dat vind ik behoorlijk verwarrend.

MARGI

Wij hebben als mantelzorgers niet te klagen, we zijn met zijn vieren. Mijn broer en ik en onze echtgenotes. Het is ons streven dat er elke dag iemand bij ma op bezoek gaat, maar dat lukt niet altijd. Gelukkig hebben we hulptroepen.

Margi Geerlinks volgt mijn moeder al een jaar of zeven met haar onafscheidelijke camera. Ze gaat heel regelmatig naar het Verpleeghuis, ook als wij er niet zijn. Margi is als een dochter voor ma. Attent, geduldig, heel lief en zorgzaam. Ze warmt ma's handen, knuffelt veel. Ma vindt haar gezelschap aangenaam, dat zie ik.

Margi was tweeëntwintig en zat op de kunstacademie toen ze haar moeder verloor. Een auto-ongeluk waarbij ook haar zus overleed.

MEVROUW DULLAART (1)

Het kamertje van ma grenst aan dat van mevrouw Dullaart. De deur staat open. Mevrouw Dullaart zit in haar rolstoel met haar rug naar mij toe en kijkt naar het raam. Het regent.

Ze is in dialoog met zichzelf.

‘Wat vindt u, tante Lien?’

‘Ja, het is goed hoor. Ga maar.’

Lien, Paulien, zo heet mevrouw Dullaart van voren. In haar beleving heeft ze visite.

Ik klop op de deur en stap naar binnen. ‘Dag, mevrouw Dullaart.’

‘Wie ben jij?’

‘Hugo.’

‘Margot?’

Mevrouw Dullaart kent twee verzorgenden bij naam: Margot en Gerco.

Ik zeg luid: ‘Hugo!’

‘Gerco?’

‘Hugo! Hoe gaat het met u?’

‘Goed. Geef ’ns een kus.’

Dat doe ik.

Ze slaat een kruisje en kust daarna haar vingers.